

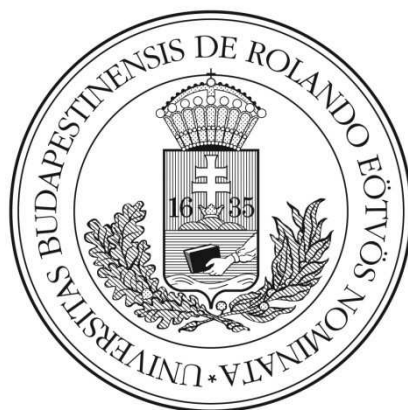
EÖTVÖS LORÁND TUDOMÁNYEGYETEM
ÁLLAM ÉS JOGTUDOMÁNYI KAR
POLITIKATUDOMÁNYI INTÉZET

Mikecz Dániel

A globalizációkritikus mozgalom
Magyarországon
Lehetőségstruktúra és mozgalmi innováció

Doktori értekezés tézisei

Témavezető: Dr. Szabó Máté egyetemi tanár

Budapest

- 2017 -

1. A dolgozat témája és tézisei

Kutatásomban a magyar globalizációkritikus mozgalommal foglalkozom. Kiindulópontom szerint a globalizációkritikus mozgalom átalakította, több innovációval gazdagította a hazai alternatív politikai cselekvést. A dolgozat témája a mozgósítás dinamikája és annak társadalmi, politikai kontextusa, ezért nem kívánok részletesen foglalkozni a globalizáció kérdésével vagy a globalizációkritika tartalmával. A dolgozat fő kérdése az, hogy miben jelentett mást a globalizációkritikus mozgalom a korábbi hazai alternatív politikai törekvésekkel szemben, és miben gazdagította az alternatív mozgalmi hagyományt. Ennek kiderítése érdekében megvizsgálom a mozgósítás társadalmi, politikai kontextusát, azaz a magyar politikai lehetőségek struktúráját. Elemzem továbbá a globalizációkritikusok által bevezetett mozgalmi innovációkat. Ez utóbbi szemszögből vizsgálom a mozgalom belső és külső kommunikációját, az internet hatását az identitásépítésre és a mozgalmi dinamikára, a globalizációkritikus mozgalmi értelmezési kereteket. A dolgozatban külön kitérek a globalizációkritikusok által használt látványos tiltakozási formákra, amelyek alkalmazása élesen megkülönböztette őket a korábbi környezetvédőktől.

A hazai globalizációkritikus mozgalom azért is különleges eset, mert egy valódi mozgalomról van szó, azaz hordozza mindazokat a jellemzőket, amelyek alapján a szakirodalom definiálja a társadalmi mozgalmakat. A globalizációkritikusok kapcsán világosan felfedezhető a személyek, csoportok és szervezetek hálózata, az ezeket összekötő kollektív identitás és azok a társadalmi, politikai konfliktusok, amelyekben mindezek mozgósításra kerülnek. A magyar globalizációkritikusok továbbá rendelkeztek azokkal a szellemi műhelyekkel és a mozgalmak szempontjából fontos szabad terekkel, amelyek segítségével több éven keresztül meg lehetett őrizni a mozgósítási potenciált, továbbá fenntartották és megújították a mozgalom értelmezési kereteit. Fontos körülmény, hogy ebben az időszakban vált egyre általánosabb eszközzé az internet, ami viszonylag olcsó volt más csatornákhöz képest, valamint lehetővé tette a kétirányú kommunikációt.

A magyar globalizációkritikus mozgalom nem sokkal a nemzetközi mozgalom szempontjából döntő jelentőségű 1999-es Seattle-i csata után kapott szárnyra. A környezetvédő Rügyecskék 1999-ben alakult, egy évre rá a tiszai ciánszennyezés nyomán a Védegylet, 2001-ben a Zöld Fiatalok, majd 2002-ben az ATTAC Magyarország. A dolgozat időkerete ezért a 2000-es évek, egészen a mozgalomból kinőtt Lehet Más a Politika 2010-es mandátumszerzéséig, ami a magyar politikában több tekintetben és határvonalnak tekinthető (Körösényi, 2015). A

globalizációkritikus mozgalom alapvetően nemzetközi, a vázolt problémák globális szinten jelentkeznek, a célkitűzések, az eszközök globális együttműködést, koordinációt igényelnek. A dolgozatban azonban elsősorban a magyarországi és magyar nyelvű nyilvánosságban, közbeszédben operáló mozgalmat vizsgálom. A nemzetközi globalizációkritikus mozgalom témái, eszközei és lehetőségstruktúrája természetesen befolyásolja a magyar mozgalmat, így ha az a magyar mozgalom szempontjából releváns, úgy az része a dolgozatnak is.

A dolgozat tézisei tehát a következők:

T1. A globalizációkritikus értelmezési keret, az új akcióformák és mozgósítási eszközök (internetes kommunikáció, média használata) átalakította a tágabb magyar alternatív mozgalmat, az a globalizációkritikus periódusba került.

T2. A magyar globalizációkritikus mozgalmon belül kialakult a bal-jobb politikai kategóriák használatáról szóló vita a mozgalom bal és zöld szárnya között. Ennek okai a magyar politikai lehetőségstruktúra sajátosságaiban rejlenek.

T3. A magyar politikai lehetőségstruktúra megváltozása a 2000-es évek végére hatással volt a globalizációkritikus mozgalomra is. Egyrészt egy demobilizációs folyamat ment végbe, másrészt a mozgalom a pártorientált szervezeti modell felé mozdult el.

T4. A magyar globalizációkritikus mozgalom olyan innovatív mozgósítási eszközöket, formákat, értelmezési kereteket alkalmazott, amelyek élesen megkülönböztették a korábbi alternatív mozgalomtól, valamint később szélesebb körben is elterjedtek a magyar mozgalom szektorban, Ezek az innovatív elemek a mediatizált tüntetés, a globalizációkritikus értelmezési keretek, a digitális kommunikáció és a látványos tiltakozási akcióformák.

2. A dolgozat megállapításai

A dolgozatban a magyar lehetőségstruktúra és a mozgalmi innovációk felől vizsgáltam meg a globalizációkritikus mozgalmat. A lehetőségstruktúra átalakulása következtében a globalizációkritikus mozgalom az új ezredforduló környékén jelent meg Magyarországon, nem sokkal később a globalizációkritikusok észak-amrikai, és nagyjából egy időben azok európai kibontakozásával. A mozgalom korábban nem ismert témákat, keretezést, tiltakozási formákat és kommunikációs csatornákat honosított meg Magyarországon. Természetesen a

hazai globalizációkritikus mozgalom megjelenése nem előzmények nélküli. Az 1980-as években és a rendszerváltás során a környezetvédő, zöld mozgalom és elsősorban a Duna-kör lehetőséget adott arra, hogy egy „puhább” témán keresztül lehessen kritizálni az állampárt bürokratizált apparátusát, a szocialista nagyipari lobbis tevékenységét. A zöld mozgalmon belül otthonra találtak az alternatív életstílus követői, azaz a politikai ellenállást a mindennapokban, a fogyasztási és közösségszervezési mintákban is megélni kívánó egyének és csoportok is. A korai környezetvédő mozgalom ugyanakkor catch-all, azaz ernyőmozgalomként működött abban az értelemben, hogy lehetőséget adott a rendszerrel való általános elégedetlenség kifejezésére is. A demokratikus átmenet után végül háttérbe szorult a környezetvédelem ügye, hiszen az akkor megalakuló primer politikai szervezetek és pártok lehetőséget adtak a politikai azonosulásra, a kritikák, meggyőződések kinyilvánítására.

A 1990-es években aztán a környezetvédelem ügye technokrata megközelítést kapott, elsősorban az Európai Unió felől érkező források és az általa támasztott jogharmonizációs követelmény miatt (Szabó, 1999: 29-31). Nem csak a környezetvédelem volt az egyetlen ilyen alternatív terület, a demokratikus átmenet után a nyugat-európai és észak-amerikai donor szervezeteknek köszönhetően egész sor olyan ügyet képviseltek professzionális szervezetek, amelyeket Nyugat-Európában az identitás alapú, új társadalmi mozgalmakhoz tartoztak az 1970-es évektől kezdve. A széles tömegbázis helyett a professzionális NGO-k a döntéshozókhoz és a médiához kötődő hálózataikat mozgósítják céljaik elérése érdekében. Ezt a típusú mobilizációs tevékenységet a transzakcionista aktivizmus részletesebben ismertetett fogalma írja le (Petrova és Tarrow, 2007).

Ezekre a korábbi hálózatokra, mozgalmi előzményekre támaszkodva jöhetett létre Magyarországon is a globalizációkritikus mozgalom. Megjelenését a globális értelmezési keretek, az új, digitális kommunikációs csatornák és az életmódban is markánsabban megjelenő, radikálisabb aktivizmus segítették. A globalizációkritikus mozgalom a hatásos és nagy nyilvánosságot kapó mozgósítás érdekében tudatosan használta a digitális kommunikációs technológiákat és sajátos látványos akcióformákat tiltakozásai alkalmával. A hazai globalizációkritikusok a globális mozgalom interpretációs sémái, értelmezési keretei segítségével kívánták új színben láttatni a hazai politikai, társadalmi kérdéseket. Ezeknek az értelmezési kereteknek az értelmében a hazai közállapotok tükrözik azokat a neoliberálisnak nevezett elosztási viszonyokat, amelyek nem voltak tekintettel a természetes környezet védelmére, az erőforrások egyenlő és fenntartható elosztására és a hagyományos közösségekre. Az ezredforduló után olyan szervezetek alakultak meg, mint a Védegylet, a

Zöld Fiatalok (ZöFi) és az ATTAC magyarországi szervezete, amelyek bekapcsolódva a globális mozgalom munkájába fejtették ki kritikájukat Magyarországon a neoliberális globális elosztás rendszerét illetően.

A globalizációkritikus mozgalom két legfontosabb ügye az iraki háború és a Zengő-konfliktus volt. Az előbbi esetben egy globális kampány részeként folyt a mozgósítás, míg a Mecsekben található Zengő csúcsára tervezett NATO-lokátor ügye alapvetően egy helyi környezetvédelmi ügy volt, de könnyen lehetett keretezni háborúellenes kérdésként is. Ebben a tekintetben az ügy teljesen megfelelt a mozgalom „Gondolkozz globálisan, cselekedj lokálisan” jelszavának. A globalizációkritikus mozgalomban a korábbi szakpolitikai részterületeket összekötötte – az mozgalmi szóhasználat szerint – a holisztikus rendszerkritika, valamint hangsúlyosabban jelent meg az életmód-politizálás is.

A hazai globalizációkritikusok mozgalomban megjelent a nyugat-európai országokban nem ismert törésvonal a baloldaliságot hangsúlyozó alternatívok (ATTAC) és az azt meghaladni kívánó zöldek (Védegylet, ZöFi) között. Ennek okaként a dolgozat a mozgalom külső környezetét alkotó, magyar lehetőségstruktúra sajátosságait nevezte meg. Ilyen magyar sajátosság a zöld mozgalmak ellenzékiisége az önmagát baloldalinak tituláló Kádár-rendszerben, a magyar politikai kultúra politikaellenessége, a harmadik utas szellemi és politikai irányzatok hagyománya, a bal-jobb kategóriák használatának inkonzisztenciája, valamint az globalizációkritikus mozgalom erőforráshiánya. Az empirikus sajtóelemzés megállapította, hogy a mozgalmi diskurzusok szintjén megjelenő törésvonal tetten érhető a mozgalmi gyakorlatban, azaz a mozgalmi szervezetek szövetségkötése és a témák kiválasztása során. Ez az ellentét azonban nem volt az akadálya annak, hogy az említett szervezetek együtt tüntessenek olyan nagy jelentőségű események során, mint amilyen George W. Bush elnök látogatása volt 2006-ban.

A 2000-es évek végére a nemzetközi globalizációkritikus mozgalom mozgósítási ereje csökkent, kevesebb lett a nagyszabású nemzetközi tüntetés. A politikai lehetőségstruktúra tekintetében a közfigyelem megváltozása (szeptember 11. és a gazdasági válság), a döntéshozatalba való bevonás, a mozgalom intézményesedése és az elért sikerek emelhetőek ki. Magyarországon a közfigyelem megváltozása elsősorban az erőteljes és erőszakos radikális jobboldali mozgósításnak köszönhető, de ugyanúgy jelentősége volt a gazdasági válságnak. A mozgalomból kinőtt LMP megalapításának, ami nevében is emlékeztetett a globalizációkritikus mozgalom „Lehet Más a Világ!” jelszavára, szintén demobilizációs

hatása volt. A mozgalom szempontjából a pártorientált modell kialakításának, azaz a mozgalom intézményesedésének több okát tárja fel a dolgozat a politikai lehetőségstruktúra elemzése során. A pártorientált modell kialakításában a leglényegesebb tényező a választási rendszer zártsága, a társadalmi egyeztetések korlátozottsága és a szövetségesek hiánya volt. Mindezt segítette még a mozgalom említett kiteljesedése, azaz az értelmezési keretek és a mozgalmi hálózatok megszilárdulása, ami szorosan kapcsolódik a Zengő-ügy sikeréhez. Ahogy a politikai lehetőségek rendszere határozta meg a mozgalmon belüli vitákat, úgy a lehetőségstruktúra megváltozása vezetett el a mozgalom demobilizációjához és befolyásolta annak intézményesedését is.

A dolgozat második felében a globalizációkritikus mozgalom innovációinak bemutatására és elemzésére került sor. Ezek azok az elemek, amelyek révén a magyar alternatív mozgalom egy új szakaszba, a globalizációkritikába lépett. Ezek a mediatizált tüntetés, a globalizációkritikus értelmezési keretek használata, a digitális kommunikáció és a látványos akcióformák. A mozgalmi innovációk tekintetében az új, digitális kommunikációs csatornák használata különböztette meg legélesebben az globalizációkritikusokat a korábbi alternatívoktól. A globalizációkritikus mozgalom esetében mind a külső, mind a belső kommunikációt megkönnyítette az új digitális technológiák használata. Ezek az új csatornák megkönnyítették a mozgalomhoz való csatlakozást, továbbá létrehoztak egy köztes teret a mozgalom és a szélesebb, fősdru nyilvánosság között. Ennek a köztes térnek a létrehozásában fontos szerepe volt a mozgalom alternatív médiájának, az indymediának. Az indymedia architektúrája okán hordozta azokat a funkciókat, amelyeket később a web2.0 és a közösségi média töltött be. A képek, videók feltöltése, hírek beküldése és a hozzászólási lehetőség kitágította a globalizációkritikus mozgalom cselekvési terét és betekintést adott a mozgalmi munkába.

A globalizációkritikus mozgalmi innovációja azonban nem korlátozódik az új kommunikációs csatornák használatára. Az innováció lényege a mozgalom alkalmazkodása és a tiltakozó események alakítása a média logikájához, ahogyan arra az esettanulmány, az Úttörő Áruház elfoglalása is mutatja. A házfoglalás során folytatott kommunikációnak három szintje különíthető el: mikro szinten az aktivista belső kör kommunikációja folyt, egyrészt levelezőlisták segítségével, de használtak az alternatív mozgalmak tekintetében hagyományosnak számító közvetlen, konszenzusos döntéshozatali formákat. Mezo szinten a mozgalmárok mediációja révén tudtak külső támogatók csatlakozni a házfoglaláshoz, amelynek elsődleges eszköze a különböző művészeti előadások voltak, de a fősdru média

beszámolói után is értesülhettek a szimpatizánsok az eseményről. Makro szinten történt a mediatozáció folyamata, amely egyrészt a média logikájának átvételét jelenti, másrészt a média is igazodik a mozgalomhoz. Ennek része, hogy az aktivisták tudatosan megtervezik média stratégiájukat, továbbá az, hogy az újságírók felismerik, hogy melyek azok a csoportok, amelyek képesek látványos képeket és szokatlan tiltakozásokat szolgáltatni. Az Úttörő Áruház elfoglalása kapcsán tehát a dolgozat azt is megállapította, hogy a globalizációkritikusok több szinten, egymást kiegészítve használják a kommunikációs csatornákat. A szűk aktivista kör elektronikus levelezőlisták segítségével koordinálta az akciót, majd az ott kialakított offline világot, mozgalmi szabad teret nyitották meg az alternatív mozgalmi média, később pedig az országos média számára is.

A globalizációkritikus mozgalom nemzetközi koordinációját is nagyban segítette, hogy ebben az időszakban kezdett el széles mértékben elterjedni az internet, ami lehetővé tette az olcsó, gyors és szélesebb tömegeket elérő kommunikációt. Az internet alkalmas volt arra, hogy elérjen a mozgalmi hálózatokon kívüli lehetséges támogatókat, kommunikálja a mozgalom értelmezési kereteit és bizonyos szempontból pótolhatta, valamint kiegészíthette az online aktivizmus a valós részvételt. Fontos azonban, hogy a kollektív identitáshoz szükséges erős kötelékek nem az interneten alakultak ki, nem spórolhatták meg tehát az offline jelenlétet. A kevésbé erős kötődés azonban, amit az internet is támogat, lehetővé tette a többszörös elköteleződést, így könnyebb volt megtalálni a kapcsolatot és a közös értelmezési keretet az egyes, elkülönült ügyek között. A dolgozat rámutat továbbá arra is, hogy a gyenge kötődések arra is alkalmasak, hogy a közös értelmezési keretek mentén az alacsony belépési költségeknek köszönhetően gyorsan tudjanak mobilizálni.

A globális mozgalom értelmezési kereteinek használata volt egy másik fontos mozgalmi innováció. A Zengő-ügy mutatta meg, hogy a globalizációkritikus szervezetek sikerrel tudtak egy helyi környezetvédelmi ügyből a globális problémákra utaló kérdést keretezni ezeknek a globális értelmezési kereteknek a segítségével. A magyar globalizációkritikus mozgalom a reá jellemző értelmezési keretek révén kívánta céljainak megfelelően interpretálni a konfliktust. A Zengő-konfliktusban nem csak a környezetvédelmi, de a háborúellenes értelmezések is megjelenhettek, hiszen egy, a NATO által finanszírozott, hadügyi beruházásról volt szó. Így alkalmas volt a Zengő-konfliktus arra, hogy megjelenjen az egyes részkérdéseket összekapcsoló globalizációkritikus értelmezési keret. A környezetvédelem ügyében sikeresebb volt a mozgalom, azonban kevésbé sikerült biztonságpolitikai érveit átvinni a nyilvánosságba. Ezen a területen egyértelmű értelmezési fölényben volt a HM és így

kevésbé érvényesült a konfliktusban a globális béke ügye és a katonai szövetségi rendszerek kritikája, ami fontos témája volt a globalizációkritikus mozgalmaknak. A Zengő-ügy tehát hangsúlyosabban hagyományos környezetvédelmi jelleget vett fel, a globalizációkritikus framek kárára. A frame-elemzés ugyanakkor arra is rámutatott, hogy a vizsgált két országos napilapban már a kormány-ellenzék dichotómiában jelent meg az ügy. A társadalmi mozgalmak tehát rá vannak szorulva a médiára abból a célból, hogy eljuttathassák üzeneteiket a lehetséges támogatóknak, azonban számolniuk kell annak torzító hatásával. A vizsgált korszakban nem kizárólag a Zengő-ügy volt az egyetlen, amikor a hazai politika logikája nem engedte teljes mértékben érvényesülni a globalizációkritikusok értelmezési kereteit.

A globalizációkritikus mozgalom révén megjelentek Magyarországon is a látványos tiltakozási elemek, amely szintén a dolgozatban tárgyalt mozgalmi innováció. Ilyenek a tiltakozások során használt papírmásé bábúk, zsonglőrködés, monociklik és a hangszeres kíséret. Ezeknek a formáknak a hatása mikro-, mezo- és makroszinten írható le. A mikro-, azaz az egyén, tehát a mozgalmi aktivisták és támogatók szintjén a látványos formák közvetlenül voltak alkalmasak érzelmek kiváltására, az érzelmek menedzselésére. A színes maskarák, bábuk kifejezték a mozgalom ellenfeleivel, a tiltakozás címzettjeivel kapcsolatos érzelmeket. A karneváli jellegű tüntetések ugyanakkor élmény- és örömforrások is lehetnek a résztvevők számára. Lehetőséget ad a politikai vélemény kifejezése mellett a kikapcsolódásra, társas kapcsolatok ápolására. Mezoszinten a látványos akcióformák a mozgalmi kultúra, a mozgalom értelmezési kereteinek hordozói. Segítik gyakran absztrakt mozgalmi célok megértését, kifejezik a látványos elemek a mozgalom kollektív identitását. Makroszinten a performatív akcióformák alkalmasak a média figyelmének felkeltésére. A látványos elemek tehát növelhetik a mozgalmi üzenet rezonanciáját, több lehetséges támogatóhoz juthatnak el. A karneváli tiltakozás másrészt a mozgalommal szembeni szimpátia felkeltésére is alkalmas, hiszen a tüntetés nem annak erőszakos, hanem felszabadult, kreatív jellege miatt kerül be a híradásokba. A látványos elemek használatához szükség van kreativitásra, művészeti tapasztalatra, ami összhangban áll a globalizációkritikus mozgalom támogatóinak önértelmezésével. A mozgalom szervezte a politikai tudást, tudatosságot és elköteleződést, valamint a közösség koherenciáját növelő ún. protesztiválokat, amelyen a szakmai workshopokat könnyűzenei koncertek színesítették. A látványos elemek használatát támogatja továbbá az internetes kommunikáció is, ami lehetőséget adott képek és videók továbbítására, megosztására is.

Az innovatív formák egyik jelentősége az volt, hogy hatással voltak későbbi mozgósításokra és fogyasztási mintákra elsősorban kulturális szinten (Earl, 2004: 512). A magyar globalizációkritikus mozgalom öröksége ugyanis nem csak konkrét szakpolitikai mérhető, ugyanilyen fontos annak kulturális hatása. Egy mozgalom vagy tiltakozás sikeressége, eredménye néha egészen közvetlenül érezhető, gyorsan észlelhető, máskor sokkal áttételesebbek a hatások. Az előzőre jó példa a rendszerváltás utáni magyar politikatörténetből két végpontjáról, az 1991-es taxisblokádnak és a 2014-es netadós tüntetéseknél. Mindkét esetben konkrét szakpolitikai sikert értek el a tiltakozók, így a taxisok az üzemanyag kompenzációját, a netadó ellen tüntetők a távközlési különadó kiterjesztését. A mozgalmak, tiltakozások eredményeiket ugyanakkor gyakran nem az egyik akcióról a másikra érik el. A mozgalmak sikerei azonban nehezen mérhetőek, hiszen csak közvetve vannak hatással, mivel nem a hatalom birtokosai. Az aktivisták felhívhatják egy ügyre a közvélemény figyelmét a médián keresztül vagy közvetlenül akcióik során, ügyüket felkarolhatja egy azzal szimpatizáló politikus is. Léteznek azonban olyan változások, amik nem mérhetőek szakpolitikai intézkedésekben, személyügyi döntésekben. Ezek a kultúrát, a társadalomról való gondolkodást, az életmódot, a szubkultúrát, vizuális kultúrát, divatot érintik.

3. A tézisfűzetben hivatkozott, valamint a disszertációban használt válogatott irodalom

Atton, C. (2003). Reshaping Social Movement Media for a New Millennium. *Social Movement Studies*, 2(1)

Benford, R. és Snow, D. (2000). Framing Processes and Social Movements: an overview and assessment. *Annual Review of Sociology*, 26, pp.611-39.

Boda Zs. (2004). *Globális ökopolitika*. Budapest: Helikon

Buechler, S. (2000). *Social Movements in Advanced Capitalism. The Political Economy and Cultural Construction of Social Activism*. Oxford: Oxford University Press.

Castells, Manuel (1997). *The Power of Identity, The Information Age: Economy, Society and Culture* Vol. II. Oxford: Blackwell

Císař, O. (2013). Post-Communism and Social Movements. In: Snow D., della Porta, D., Klandermans, B. és McAdam, D., szerk., *Encyclopedia of Social and Political Movements*. London: Blackwell, pp.994-999.

della Porta, D. (2007). *The Global Justice Movement. Cross National and Transnational Perspectives*. Boulder. CO.: Paradigm

- Earl, J. (2004). The cultural consequences of social movements. In: Snow, D.A., Soule, S.A., and Kriesi, H., szerk., *The Blackwell Companion to Social Movements*. Oxford: Blackwell pp.508–530.
- Eisinger, P. (1973). The Conditions of Protest Behavior in American Cities. *The American Political Science Review*, 67(1), pp.11-28.
- Hutter, S. (2014). Protest event analysis and its offspring. In: della Porta, D., szerk., *Methodological practices in social movement research*. Oxford: Oxford University Press, pp.335-367.
- Jasper, J. (1998). The Emotions of Protest: Affective and Reactive Emotions in and around Social Movements. *Sociological Forum*, 13(3), pp.397-424.
- Mattoni, A. és Treré, E. (2014). Media Practices, Mediation Processes and Mediatization in the Study of Social Movements. *Communication Theory*, 24(3), pp.252–271.
- McAdam, D. (1982). *Political Process and the Development of Black Insurgency, 1930-1970*. Chicago: The University Of Chicago Press.
- Melucci, A. (1989). *Nomads of the present. Social movements and individual needs in contemporary society*. London: Hutchinson Radius.
- Oberschall, A. (1993). *Social movements: ideologies, interests, and identities*. New Brunswick: Transaction Publishers.
- Petrova, T. és Tarrow, S. (2007). Transactional and Participatory Activism in the Emerging European Polity. The Puzzle of East-Central Europe. *Comparative Political Studies*, 40(1), pp.74-94.
- Rucht, Dieter (1996). The Impact of National Contexts on Social Movement Structures: A Cross-movement and Cross-national Comparison. In: McAdam, D., McCarthy és J., Zald, M., szerk., *Comparative Perspectives on Social Movements. Political Opportunities, Mobilizing Structures, and Cultural Framings*. Cambridge: Cambridge University Press, pp.185-204.
- Scheiring G. (2008b) Seattle nyomában. A globalizációkritikai mozgalom mint a globális kormányzás új tényezője. *Politikatudományi Szemle*, 17(3), pp.87-107.
- Snow, D. (2013). Case studies and social movements. In: Snow, D. A., della Porta, D., Klandermans, B. and McAdam, D., szerk., *The Wiley-Blackwell Encyclopedia of Social and Political Movements*. Hoboken, NJ: Wiley-Blackwell.
- Szabó A. (2008). *Politikai tiltakozások Magyarországon, 1993, 2003*. PhD. Eötvös Loránd Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar.
- Szabó M. (1993). *Alternatív mozgalmak Magyarországon*. Budapest: Gondolat.
- Szabó M. (1999). A zöld mozgalmak és polgári kezdeményezések Magyarországon: kutatási problémák, módszertan, elmélet. In: Szabó M., szerk., *Környezetvédelmi civil*

kezdeményezések Magyarországon, 1988–1998. Tanulmányok. Budapest: Villányi Úti Konferenciaközpont és Szabadegyetem Alapítvány. pp.15-58.

Szabó M. (2004) *Globalizáció, regionalizmus, civil társadalom.* Budapest: Századvég

Szabó M. (2007). *A tiltakozás kultúrája Magyarországon. Társadalmi és politikai tiltakozás 2.* Budapest: Rejtjel Politológia Könyvek.

Tarrow, S. (2005). *The new transnational activism.* Cambridge, Cambridge Univ. Press.

Van Aelst, P. és Walgrave, S. (2004). New media, new movements? The role of the internet in shaping the 'anti-globalization' movement. In: van de Donk, W., D.Loader, B., Nixon, P. és Rucht, D., szerk., *Cyberprotest. New media, citizens and social movements.* London: Routledge

4. A jelölt publikációi a doktori értekezés témakörében

Arató K. és Mikecz D. (2015). Civil társadalom, szociális partnerek, társadalmi mozgalmak. In: Körösenyi András, szerk., *A magyar politikai rendszer - negyedszázad után.* Budapest: Osiris Kiadó, pp.307-332.

Mikecz D. (2015). Látványos tiltakozási elemek és funkcióik. *Studies in political science*, 2015: (1), pp.88-107.

Mikecz D. (2015). Changing movements, evolving parties: The partyoriented structure of the Hungarian radical right and alternative movement. *Intersections: East European Journal of Society and Politics*, 1(3), pp.101-119.

Mikecz D. (2014). Új tiltakozási és szervezeti formák a radikális jobboldali mozgalmi eszköztárban. *Politikatudományi Szemle*, 23(4), pp.71-91.

Mikecz D. (2012) Új pártok, változó mozgalmak: A radikális jobboldali és az alternatív mozgalmak pártosodása. In: Boda Zs. és Körösenyi A., szerk., *Van irány? Trendek a magyar politikában.* Budapest: MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézet - Új Mandátum Kiadó, pp.65-82.

Mikecz D. (2010). Az ellenállás kultúrája: Kultúra, identitás a mozgalomkutatás irodalmában. *Politikatudományi Szemle*, 19(2), pp.110-126.

Mikecz D. (2010). Hova tűntek az alterglobok?: A globalizációkritikus mozgalmat érintő demobilizációs tényezők. *Fordulat*, 12(4), pp.69-82.

Mikecz D. (2008). A dinnye a héjától: A bal-jobb vita a magyar alternatív mozgalmon belül. *Politikatudományi Szemle*, 17(2), pp.71-97.

Mikecz D. (2007). Zengő-konfliktus a napisajtóban: A civil mozgalmi és kormányzati frame-ek elemzése. *Médiakutató: Médiaelméleti Folyóirat*, 7(2), pp.35-45.

Mikecz D. (2007). Az internet szerepe az alternatív mozgalmak dinamikájában. *Információs társadalom: Társadalomtudományi Folyóirat*, 7(3), pp.70-82.

Mikecz D. (2006). Alternatív politikai generáció? *Új Ifjúsági Szemle: Ifjúságelméleti Folyóirat*, 4(3), pp.5-10.